

3). Об'ємні величини за обсягами кінцевої продукції та грошових коштів капітального інвестування.

Для побудови та розв'язання даного виду моделі існує необхідна їй інформаційна база. Інформаційна база моделі аналізу та розвитку економічної динаміки підприємства включає в себе такі види забезпечення як: інформаційне, технічне і програмне.

Висновки. Отже, використання моделі міжпродуктових зв'язків дає можливість логічно забезпечити проектування та побудову автоматизованої інформаційної системи обліку закупівлі та реалізації продукції підприємств, а також вибір середовища проектування даної системи, що забезпечить виконання всіх функцій обліку товарних потоків в повній мірі.

Список використаної літератури

1. Гатаулін А.М., Гаврилов Г.В., Сорокіна Т.М. и др. Математичне моделювання економічних процесів в сільському господарстві. - М., Агропромиздат, 1990. 432 с.
2. Головач А.В., Ерина А.М., Трофимов В.П. Критерии математической статистики в экономических исследованиях. – Статистика, 1973. – 136 с.
3. Захарченко В.И. Планирование на предприятии. Учебное пособие. - Одесса: , 1999г

УДК 519.876.5:17.4:338.432

МОДЕЛЮВАННЯ ДУХОВНИХ КАТЕГОРІЙ МАЛОГО ТА СЕРЕДЬОГО БІЗНЕСУ В АПК

*Лисогор В.М. – д.т.н., проф.,
Вінницький національний аграрний університет*

Offered approach design of spiritual categories of small and middle business in agrarian industrial complex with the use of millennial traditions of our people and modern information technologies.

Предложенный подход моделирования духовных категорий малого и среднего бизнеса в АПК с использованием тысячелетних традиций нашего народа и современных информационных технологий.

Постановка проблеми. *Бізнес, менеджмент, духовність.* На перший погляд мало пов'язані між собою поняття. Різні цілі, різне спрямування, різні потреби. Але це лише на перший погляд. Якщо добре придивитись, то дуже швидко ми побачимо єдине, спільне в цих *дефініціях - людину, її безмежну силу, безмежний талант творіння Божого.*

Сьогодні поширюється і стає модним формування корпоративних цінностей на підприємствах переважно великого бізнесу. Це позитивні норми, пов'язані з сумлінністю, професіоналізмом, відвертістю, чесністю в своїх справах, допомогою іншим тощо. І насправді, типові корпоративні правила поведінки в організаціях спрямовуються на створення позитивної поведінки та покращення добробуту персоналу. Ніхто з менеджерів вищої ланки або членів трудового колективу не закликає власний персонал до негативних дій проти навколишнього середовища, суспільства, робітників, інвесторів, партнерів по бізнесу та ін.

В зв'язку з накопиченим в відповідних компаніях досвідом, проведенням різноманітних професійних тренінгів, майстер-класів серед менеджерів, керівників, викладачів вузів сьогодні з'явилась потреба впровадження провідного досвіду ведення бізнесу з урахуванням *духовних принципів на більш глибокому рівні* [1].

Таким рівнем будуть регіональні складові АПК. Проблема моделювання малого та середнього бізнесу в регіональних з пріоритетних складових АПК, що орієнтуються на соціальне оздоровлення, широкого розгляду до останнього часу не знайшли. Спробуємо розкрити основні засади такого моделювання. Нам здається цікавим і заслуговуючим на вивчення та реалізацію

підхід до визначення *духовних принципів* менеджменту [2] де автор достатньо глибоко аналізує українське духовне коріння, досвід тисячоліть, спираючись на моральні принципи управління. Спробуємо використати їх стосовно ведення малого та середнього бізнесу в регіонах відділеннях АПК сьогодні.

Малий та середній бізнес є рушійною силою розвитку української економіки. Саме його можна розглядати як реальний *резерв вирішення окремих соціальних, етичних та духовних проблем у суспільстві*.

Виклад основного матеріалу. *Що дає підстави так говорити? По-перше*, те, що суб'єкти малого та середнього бізнесу знаходяться останні роки в центрі політичної та економічної уваги державних, місцевих, регіональних програм соціально-економічного розвитку. *По-друге*, кількість працюючих в малому бізнесі у динаміці щорічно зростає. Середній бізнес у статистичних показниках соціально-економічного розвитку України сьогодні майже не визначається. А до 2004 року [3] сьогоденні середні підприємства відносились переважно до малого підприємництва. *По-третє*, за своєю природою малий та середній бізнес є мобільним стосовно нововведень, впроваджень, культурних традицій, в тому числі, в своїй сукупності, як асоційована організація (наприклад, малих підприємств). Така організація за своїми розмірами, кількістю членів учасників, широтою охоплення за сферами діяльності на регіональному рівні, є перспективною.

Концептуальні основи успішного розвитку малого та середнього бізнесу лежать, на нашу думку, саме у *відродженні духовних принципів його ведення*.

Що нам треба відроджувати? Чому ми звертаємось до минулих досягнень нашого народу? Досягнень, які не пов'язані з революційними подіями, а саме тих, які притаманні нашому народу, нашим літнім батькам, дідам, що є в наших історичних традиціях. Згадаємо окремі з них.

У підручнику з основ менеджменту американського класика

А. Мескона [4] розділі „Елементи організацій і процесу управління” наводиться приклад, що були в історії організації, які управлялись так само, як організацією управляють і сьогодні. Яскравим прикладом тому є Римська католицька церква. Наводиться її структура і відзначається, що така сама структура успішно функціонує і сьогодні, в той час, коли окремі ділові організації зникли, як і зникли окремі народи [4, с. 62-63].

Якщо врахувати, що економіка починалась з вміння вести домашнє сільське господарство, то доцільно згадати «Домострой» [5]. Саме „Домострой” навчав людей як влаштувати свій побут „богоугодно”. В ньому визначаються методи ведення домашнього господарства з любов'ю, ощадливо: як подвір'я влаштувати, або лавку, або село, або амбар, як податки сплачувати, не мати боргів, як зберігати у погребі соління, м'ясо, рибу, капусту тощо [5]. Цю книгу можна віднести до часів царювання Івана Грозного, але всі її положення на диво сучасні, корисні і сьогодні, особливо зараз, коли йдеться про те, як влаштувати своє життя в регіональних відділеннях АПК.

Ще один приклад, який показує силу благословіння Божого. Жив і працював у Крондштаті дрібний торговець, який мав свою лавку. Отець Іоан Крондштатський (XIX ст.) мешкав недалеко від цієї лавки. Майже щодня продавець бачив пастиря, який заходив до нього міняти паперові гроші на дрібні монети, щоб давати їх бідним людям. Це було корисно для роботи торговця, в нього у лавці було повно людей, хоча місце не можна було назвати жвавим. Але одного разу він відмовив поміняти 20 рублів, тому що зібралось багато народу. Батьושка пішов, але з того часу лавка перестала бачити покупців до моменту, коли торговець зрозумів, чому так сталося і покався [6, с. 122-123]. Чи це не можна віднести до малого бізнесу сьогодні?

Як сьогодні відроджувати ті духовні скарби, які притаманні нашому народу?

Спробуємо визначити основні напрямки відродження духовних принципів у веденні сучасного малого та середнього бізнесу.

Ніхто з бізнесменів, політиків, вчених сьогодні не заперечує ідею суспільного блага. *Суспільне благо* (common goods) передбачає досягнення загальноновизнаних ідей, які визначають сутність моралі для більшості людей і є основою правильного, з точки зору філософського принципу утилітаризму, буття людського співтовариства. До них відносяться такі поняття як *добро, свобода, гідне існування, щастя та сутність життя людини*.

В силу українських православних традицій спробуємо розглянути їх з позицій християнських концепцій [7].

Категорія добра розглядається в різних етичних системах як ідеал, до якого прагнуть люди незалежно від історичних змін, національних та соціальних інтересів.

Джерелом створення світу та добра є абсолют - Бог. Це означає, насамперед, що під час вибору свого бізнесу, своєї справи і того, як до цього відноситись, необхідно орієнтуватись на вищу інстанцію - на Бога. Тоді починає працювати найсильніший механізм, яким наділена людина, - совість. Це дуже висока „планка“, але прагнення її досягти - того варте. Бог не бажає людям зла, він лише допускає його існування, попускаючи спокуси і негаразди для морального випробування та зміцнення, а також в якості покарання за гріховні дії та наміри.

Протидія добра і зла в нашому житті триває постійно, на що звертають увагу філософи, письменники, поети нашої християнської культурної традиції. Людина вільна лише при виборі зла, а добру вона повинна добровільно підкоритись. Тому добрі справи часто називають богоугодними, їх здійснюють і віруючі, і атеїсти.

Вимагати досконалості від інших людей без аналогічних вимог до себе - непотрібно. Головним для будь-якої людини є *прагнення до внутрішнього удосконалення*. „Будьте совершенны, как совершенен Отец наш небесный.“ На цьому шляху людей постійно очікують спокуси у формі пристрастей, боротись з якими людина може успішно лише за допомогою Бога.

З метою досягнення морального вдосконалення людини (бізнесмена, підприємця) повинен існувати *комплекс самообмежень*. При цьому важливим є *синергізм* благодаті Божої і свободи людської, що розуміється як співпраця. Турбота про власну користь не відкидається християнством, навпаки, *турбота про себе* - є вихідним пунктом у творінні добра, але не є самоствердженням, потаканням своїм інстинктам. Духовним принципом тут є не придушення енергії, а переорієнтація пристрасної натури людини на творіння добра.

Будь-яка діяльність людини, а більш за все господарська, повинна співвідноситись з моральними устоями. Людям необхідно сприяти припиненню „беспредела“, *формуванню високоморальних норм вітчизняного підприємництва*. Як це поєднати? По-перше, безприбуткова справа приречена на провал. Тому при складанні бізнес-планів питанню співвідношення витрат та виручки необхідно приділити найсерйознішу увагу, і в цьому питанні підприємці ні в чому не відрізняються один від одного. Слід також зазначити, що цілі підприємницької діяльності в межах регіону, країни повинні бути співвіднесені з загальною задачею відродження української економіки, спрямовані на допомогу нашому суспільству.

Необхідно пам'ятати, нові виробництва, реанімувати виснажені надра, відроджувати культуру землеробства, тваринництва, птахівництва, народні промисли [5].

Діловим людям слід активізувати *свою діяльність в сфері реального виробництва*, не дивлячись на його тимчасову малоприбутковість. В умовах України ми бачимо гарні приклади відродження виробництва вітчизняних продуктів харчування часто саме в малому та середньому бізнесі. Це подає оптимістичні надії і сподівання, що таке виробництво можна розвивати.

По-різному можна ставитися до теорії голодування за американським фахівцем Полем Бреггом. Але не можна не звернути уваги на його докази з приводу отруєння продуктів харчування в Америці хімічними аерозолями. Тони отруюючих речовин розлітаються у повітрі, вбиваючи не тільки комах-шкідників, але і залишаючись на фруктах і овочах, які споживають американці. Кількість пестицидів така велика, що треба бути обережним, щоб не отруїтися, крім того, отрута після приготування їжі зберігається. Багато фруктів, наприклад яблука, груші, сливи для більш товарного вигляду оброблюється восковим розчином парафіну. Коли люди з'їдають

такий плід, вони отримують віск, який не може бути засвоєний організмом. Парафін - це продукт переробки нафти, а в організмі людини немає жодного органа, у тому числі і печінка, який міг би це переробити [8, с. 27-32]. Це, безумовно, новітня технологія, але чого вона варта? Далі - існують чимало технологій для виведення воску з організму - отже машина працює. В приватних бесідах з американцями, ізраїльтянами, німцями нерідко можна почути, що таких, як у нас огірків або помідорів у них немає. І це насправді так. Хімічні засоби сьогодні часто стали замінювати ґрунт, а цілодобове освітлення - сонячні промені. У таких помідорів та огірків немає можливостей набирати сил природи, енергії сонця, що несе людині здоров'я.

Відродження національної економіки зовсім не означає відмову від міжнародних операцій, в тому числі комерційного характеру. Але і в цьому питанні *особисті інтереси* повинні співвідноситись не тільки з національними, але і з *християнською мораллю*.

Непоклоніння ідолам земним, таким як гроші, влада, багатство за рахунок втрати духовних принципів є, на нашу думку, також важливим духовним принципом. Все це віддаляє людину від Бога і добродійності, хоча залежить від того, як саме перерахованими благами розпоряджуватись. І влада може служити добру, і гроші, багатства - на користь людям.

Неприпустимою є людська оцінка успіхів інших людей з *метою осудження*. Ми не знаємо всієї глибини їх здобутків, здобутків членів їх роду, їх молитовного служіння Господу, їх добрих справ.

Шанування дня суботнього (сьогодні - неділі) є також важливим у встановленні певного ритму між роботою і відпочинком. Це пов'язано з розумінням вихідного дня, який треба присвячувати Богу, добрим справам.

Шанування батьків як духовний принцип переноситься на сприятливе ставлення до начальства, вчителів всіх рівнів, що несе в собі злагоду і запобігання конфліктам в бізнесі і суспільстві.

Наступний принцип пов'язаний з *чистотою у відносинах*, в тому числі і *ділових*. „Не прелюбодіяти” - означає збереження шлюбних відносин у вінчаному шлюбі. Здавалося би - при чому тут бізнес? І тут необхідно дотримуватись чистоти, тому що просування по службі нерідко відбувається без дотримання чистоти - „через диван”. Взагалі, тут йдеться про втрату міри в їжі, питті, міри вірності в шлюбних відносинах.

Не вкради - цей принцип лежить в основі всіх взаємостосунків в бізнесі: з постачальниками, споживачами, посередниками тощо. Це стосується і недоброякісної роботи і затягування ділових переговорів (зловживання часом).

Не вбий - в бізнесі цей принцип є важливим у конкурентній боротьбі: це стосується не лише прямого фізичного вбивства, але й продажу недоброякісної продукції (з закінченим терміном придатності), морального вбивства.

Не вимовляй брехливого свідчення на іншого - передання брехливої інформації, використання подвійних стандартів, лицемірство. Кому приємно таке відчувати на собі? Нам необхідно поступати з людьми так, як ми хочемо, щоб вони поступали з нами.

Не бажай нічого, що належить твоєму ближньому. Цей принцип стосується заздрощів. Підвищені амбіції - це показник заздрощів, а комплекс неповноцінності - зворотній бік манії величності.

В малому та середньому бізнесі, *регіональній політиці* впровадження перерахованих принципів духовної поведінки власників, менеджерів, найманих працівників може принести суттєві результати підвищення соціальних показників розвитку суспільства. На жаль, ми часто чуємо, що в нашій країні релігія відділена від держави, і духовні аспекти знаходяться за межами діяльності підприємств (юридичних осіб). Але ще ніхто не наважився сказати, що людина (фізична особа) має бути відділена від совісті. Відродження духовних принципів ведення малого та середнього бізнесу в регіоні бачиться тим шляхом, який може розпочати оздоровлення української економіки з широким використанням всього потенціалу, в першу чергу - людських ресурсів.

Хотілося б згадати слова відомого мільярдера Давида Рокфеллера, який сказав: „Я за походженням іудей. Я не можу себе назвати членом

союзу християн-підприємців за формою, але чому я весь час тут з вами? Тому що я сам щиро вірю і знаю, що християнські моральні цінності, стандарти - найвищі, я їх сам притримуюсь як в житті, так і в бізнесі. І вам свідчу: вони працюють і в моєму житті, і в моєму бізнесі. І вам свідчу: вони працюють і в моєму бізнесі, і будуть працювати в вашому. Будьте чеснішими, і ви будете багатшими" [2, с.25-26].

Таким чином, на підставі запропонованого погляду, народжується принципово новий підхід, що ґрунтується на історичних традиціях господарювання, на розвитку етичних норм поведінки та збереженні людського потенціалу. Саме людина, людські стосунки, а не машини, комп'ютери, технології стоять у центрі розвинутої західної теорії менеджменту та нашого вітчизняного управління підприємствами

Список використаної літератури

1. Василь Мисогор, Ольга Мороз. Духовно-етична та соціальна відповідальність підприємства. // Підприємництво, господарство і право. – № 5. – 2004. – С. 133 – 137.
2. Отец Виктор Веряскин. Духовные принципы менеджмента: Конспекты лекций. - Симферополь, 2003. - 105 с.
3. Господарський кодекс України. - Х.: ТОВ „Одіссей”, 2004. — 248 с.
4. Мескон М.Х., Альберт М., Хедоури Ф. Основы менеджмента: Пер. с англ. - М.: «Дело», 1992. - 702 с.
5. Домострой. Как устроить свой быт богоугодно, а жизнь свято. - М.: Паломник, 1999. -239с.
6. Святой праведный Иоанн Кронштадский в воспоминаниях самовидцев / Сборник. -М.: Отчий дом. - 1998. -351 с.
7. Афанасьев Е.В. Духовные основы нравственной экономики в свете православных традиций. -М.: Русская православная церковь. Отдел религиозного образования и катехизации, 2003. - 16 с.
8. Брегг П. Чудо голодания / Пер. с англ. С. Шеннмана, Б. Шеннмана. - 2-е издание. М., Мол. гвардия, 1990. —267 с.

УДК 330.3:517.5:519.8

ОЦІНКА РЕЗУЛЬТАТИВНОСТІ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА ЯК ВИДУ ДІЯЛЬНОСТІ НА ОСНОВІ МОДЕЛЮВАННЯ: РЕГІОНАЛЬНИЙ АСПЕКТ

Н. В. Поліщук, к.е.н., доц.,

Вінницький національний аграрний університет

В. О. Ярмоленко, д.ф.-м.н., доц.,

Вінницький торговельно-економічний інститут КНТЕУ

On the basis of modeling approaches for assessment of components of efficiency of agriculture as a kind of activity on regional level are considered.

На основе моделирования рассматриваются подходы к оценке составляющих результативности сельского хозяйства как вида деятельности на региональном уровне.

I. Вступ. Дослідження проблем дієвості сільського господарства як виду діяльності на будь-якому рівні, безперечно, є достатньо актуальним. Це обумовлено тим, що ринкова економіка спрямовує суспільне виробництво на постійний інноваційний розвиток. Складовою частиною зазначеного дослідження є оцінка складових результативності сільського господарства як виду діяльності за її наслідками. Така оцінка потребує відповідного моделювання та вимірювання.